

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KREITI YA 12

SEPEDI LELEMETLALELETŠO LA PELE (FAL)

LEPHEPHE LA BOBEDI (P2)

DIBOKWANE/HLAKOLA 2018

MEMORANTAMO

MEPUTSO: 70

Palomoka ya matlakala a memorantamo ke 13.

KAROLO YA A: PADI**POTŠIŠO YA 1: KGATI YA MODITI – OK Matsepe****1.1 SETSOPOLWA SA A**

- 1.1.1 Mmatshela ke mosadi wa Nkgotlelele, wa bobedi. (1)
- 1.1.2 Segologolo.
 • Kgoro
 • Sefero
 • Lapa
 (TŠE PEDI fela) (3)
- 1.1.3 Ya ka gare.
 • Mmatshela o ikgašitše bogadi ka lebaka la khuduego yeo e bego e rena ka monaganong wa gagwe ka lebaka la lesele la Nkgotlelele le Ntlogele
 • O ya bogadi le go hlapa a se a hlapa ka lebaka la go tlalelwa (3)
- 1.1.4 O na le lenyatšo.
 • O tsena bogadi a sa kokote
 • O bitša monna wa gagwe ka leina, o bitša monna wa gagwe bjalo ka ngwana
 (E TEE fela) (2)
- 1.1.5 Mmatshela o kwele gore Nkgotlelele o belege ngwana le Ntlogele gomme se sa mmefediša. (1)
- 1.1.6 Wa pefelo.
 • Mmatshela o befedišwa ke go kwa gore Ntlogele o belegetše Nkgotlelele ngwana wa mošemane (2)
- 1.1.7
 • Go tšweletša kgopolo ya gore e be e le mosegaregare
 • Ke nako ya 12:00 mosegare (2)
- 1.1.8
 • Mmatshela o hlaswa monna wa gagwe ka ge e le leswafo/lehwepe
 • Nkgotlelele o re kgomo ga e gwerane le pokolo ka lebaka leo o swanetše go nyala lehwepe bjalo ka yena (2)
- 1.1.9
 • Mmatshela o gatelela gore lapa leo ke la gagwe a nnoši
 • O nyaka go gatelela gore go laola yena, e sego Ntlogele (2)

1.2 SETSOPOLWA SA B

- 1.2.1
- Nkgotlelele ga a na kgotlelelo ya go dula le mosadi wa go se swane naye
  - Batho ba swanetše go mo kgotlelela le ge a fetoga a tšea sepheto sa go nyaka mosadi yo mongwe (2)
- 1.2.2
- Mosadi wa Nkgotlelele e lego Ntlogele, o boetše gagabo
  - Nkgotlelele o nyaka mosadi wa lehwepe/leswafo (2)
- 1.2.3
- Mmatshepho.
- Bogolo bja ditiragalo tša padi ye di bolela ka yena
  - Matsenong go bolelwa ka yena
  - Go rungwa gape ka yena (3)
- 1.2.4
- Ya papetšo (Go bapetša kgomo le pokolo)
- Go laetša phapano ya Nkgotlelele le kgarebjana yeo go bolelwago ka yona (Ntlogele)
  - Ke go re kgomo e emela Nkgotlelele gomme pokolo e emela Ntlogele, ka go realo Nkgotlelele o bapetšwa le Ntlogele. (E TEE fela) (2)
- 1.2.5
- E utolla dimelo tša baanegwa
  - Mmadi o kwa ditaba ka baanegwa ka bobona
  - E tšweletša maikutlo a baanegwa (3)
- 1.2.6
- Nkgotlelele o ntšhitše dikgomo tša go nyala mosadi yo a mo ratago fela bjale o re ga a sa mo rata
  - Nkgotlelele o thabela ge mosadi yoo a mo nyetšego a sepetše (2)
- 1.2.7
- Mongwadi o re hlalošetša maikutlo a Nkgotlelele ka morago ga go sepela ga mosadi wa gagwe. (1)
- 1.2.8
- Nkgotlelele o bona Ntlogele a se a mo swanela
  - Ntlogele ga se mosadi yo a ka mo agelago motse gobane ga a mo swanela (2)

[35]

POTŠIŠO YA 2: DILO TŠELA KE BATHO – MC Mphahlele**2.1 SETSOPOLWA SA C**

- 2.1.1 (a) Basi ke ngwana wa Meisi yo a kaotšwego ke Makhado mola Mukhabudi e le ngwana wa Makhado.
(b) Mukhabudi ke ngwana wa Makhado/Morwa le tate. (2)
- 2.1.2 Labohlano mantšibua, ka gaboBasi. (2)
- 2.1.3 Ya ka ntle,
• Basi o roga Mukhabudi ka mahlapa a go šiiša
• Mukhabudi le Basi ba bethana ka matswele (3)
- 2.1.4 • Mukhabudi o hlokofaletšwe ke mmagwe
• Tatagwe o kaotše Meisi, gomme Basi morwa wa Meisie ga a rate Mukhabudi (2)
- 2.1.5 Wa ntwā
• Basi ka mehla o hlapaola Mukhabudi
• Mukhabudi o lwa le Basi (3)
- 2.1.6 • Motho a se nyatše yo mongwe ka lebaka la maemo a gagwe
• Motheo wa bophelo ke tlhompho (2)
- 2.1.7 • Mukhabudi a ka rakwa ka lapeng la boBasi
• Mashudu a ka otlā Mukhabudi gobane a lwele le Basi ka gagabo (2)
- 2.1.8 • Go betha motho ka mokgwa wo o ratago
• Go itirela boithatelo ka motho (2)

2.2 SETSOPOLWA SA D

- 2.2.1 Go swara bašomedi bošaedi. (1)
- 2.2.2 Sebjalebjae
• Boweithara
• Dithekisi
• Paki
• Maphodisa
• Maina (baase, Boy)
• Diranta
(TŠE PEDI fela) (3)
- 2.2.3 Makhado (Mashudu).
• Ditiragalo ka moka di godimo ga gagwe
• O tšwelela mathomong a padi o fihla le yona mafelelong (3)
- 2.2.4 • Bašomi ba Popo ba be ba phela boima
• Popo o nyaka ba bolela maaka pele ga maphodisa (2)

- 2.2.5 Ke lefšega.
- Ge a bona ditiro tša Mukhabudi o fetola maitshwaro a gagwe ka ge a nagana gore Mukhabudi o ile maphodiseng
- O na le maaka.
- O botša badiredi go re ba tle ba botše maphodisa go re o ba swere gabotse
- (Karabo E TEE fela) (2)
- 2.2.6
- Sekafoko sa mathomo se tšweletša Popo e se seo a lego sona ka ge a kgopela badiredi ba gagwe mola ka mehla a sa arabišane le bona
  - Sekafoko sa bobedi se tšweletša Popo e le motho wa go hloka botho wa go se arabišane le badiredi ba gagwe
- (2)
- 2.2.7 Mongwadi o hlaloša ka mokgwa woo Mukhabudi a bego a befetšwe ka gona. (1)
- 2.2.8 Manyami.
- Go sa na le batho ba go ba le kgethologanyo
  - Popo o kgopela tshwarelo fela o sa fa ditaelo tša go se nyake dipotšišo
- (3)
[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA A: 35

KAROLO YA B: TIRAGATŠO/TERAMA**POTŠIŠO YA 3: DI ŠITILE PHAAHLA – SN Tseke****3.1 SETSOPOLWA SA E**

- 3.1.1 Kgorong.
 • Lehlanye o kokobane kgorong a nnoši moo a hwetšwago ke Namele a sa bolela a nnoši (2)
- 3.1.2 O a tshepega.
 • Namele o lokologa go mmotša diphiri
 • Ga a nyakišiše ditaba le ge a ekwa Tlhakolane a sebaseba le mmagwe (3)
- 3.1.3
 • E hlahla babadi
 • E hlaloša ditiragalo tša tiragatšo
 • E utolla dimelo tša baanegwa
 • E tšweletša maikutlo a baanegwa (TŠE PEDI fela) (2)
- 3.1.4 Thulano ya ka gare.
 • Lehlanye o belaela go tseba lebitla la badimo ba boTlhakolane
 • O tšhaba go botšiša mmagoTlhakolane gobane o tla re o a mo kodutla
 • O belaela go ke maitshwaro a Tlhakolane a go utswa (4)
- 3.1.5 Ee.
 • Poledišano ke ye kopana
 • Baanegwa ga se ba bantši
 • Ga go na ditšhitišo (3)
- 3.1.6 O na le sephiri
 O a kwešiša (2)
- 3.1.7 A manyami.
 • Segwera sa gagwe le barutwana ga se sa maleba
 • Ga a dire ditokišetšo tša go ruta barutwana (E TEE fela) (2)

3.2 SETSOPOLWA SA F

- 3.2.1
- E utolla dimelo tša baanegwa
  - E tšweletša maikutlo a baanegwa
  - Mmadi o kwa ditaba ka baanegwa ka bobona (3)
- 3.2.2
- (a) Mašutša le Mokhuša ke barutiši.
- (b) Mašutša ke hlogo ya sekolo mola Tlhakolane e le morutwana (2)
- 3.2.3
- Mašutša o reta barutwana ka tše di botse tše ba di dirago
  - O ba hlalošetša ka dipeakanyo tša tšwelopele ya sekolo (2)
- 3.2.4
- Pefelo ya barutwana e tla okobala
  - Barutwana bao ba ngwadilego lengwalo ba ka biletšwa ofising go sekišwa (2)
- 3.2.5
- Namele o swara dikopano tša sephiri le barutwana
  - Barutwana ba tšhošetša Namele ka go re ba tlo tšweletša mangwalo a marato a sephiri le basetsana ba sekolo
  - Namele o thušitše barutwana go ngwala lengwalo la dipelaelo la go ya go hlogo ya sekolo. (3)
- 3.2.6
- Ee.
- Ga a nyake go ba laetša gore o befetšwe gobane pefelo ya bona e ka golela godimo
  - Go se laetše pefelo ga gagwe go tla dira gore a nyakišiše Namele gabotse (2)
- 3.2.7
- Motho a kgone go laola maikutlo a gagwe
  - Bašomišanemmogo ba swarane ka diatla tše pedi ka nako ya mathata (2)
- 3.2.8
- Mmadi o be a nagana gore Mašutša o tla befelwa kudu morago ga go bala lengwalo la barutwana (1)

[35]

POTŠIŠO YA 4: GA LE BATSWADI BA SELO – Phillip Mothupi**4.1 SETSOPOLWA SA G**

- 4.1.1 Sebjalebjale.
 • Moruti (2)
- 4.1.2 O na le leago.
 • O bitša moruti go tlo lokiša ditaba tša lapa la gagwe
 • O ikiša fase, o a ithapeletša ge monna wa gagwe a bolela (3)
- 4.1.3
 • Go utolla dimelo tša baanegwa
 • Go tloša ditšhitišo
 • Go hlaloša ditiragalo
 (TŠE PEDI fela) (2)
- 4.1.4
 • Gobane moruti o tlile lapeng la gagwe a se a rerišwa
 • Go itshesengwa gore batho ba tlo tseba bošaedi bjo a bo dirago ka lapeng la gagwe
 • O kwešiša gore moruti o tlile go mo kgala
 (TŠE PEDI fela) (2)
- 4.1.5 Wa pefelo.
 • Setongwane o befedišwa ke mosadi ge a tšama a bolela ka ditaba tša lapa la bona
 • O befedišwa ke ge moruti a itira mmaditsela wa ditaba tša lapa la gagwe (3)
- 4.1.6 Ee.
 • Poledišano ke ye kopana
 • Baanegwa ga se ba bantši
 • Ga go na dithitišo.
 (TŠE PEDI fela) (2)
- 4.1.7
 • Batswadi ba tšee maikarabelo a go šireletša bana ba bona kgahlanong le tlaišo
 • Go foraforetšwa ka pipamolomo go ka go iša kgolegong
 • Batho ba swanetše go bega tiragalo ye nngwe le ye nngwe ye mpe
 (TŠE PEDI fela) (2)
- 4.1.8
 • Setongwane o swaretšwe go rekišiša Pulane bjala a sa le ka tlase ga mengwaga ye lesomeseswai le go šireletša Phafana
 • Nkareng o swaretšwe go se bege tlhorišo ya Pulane maphodiseng e le ge a rapeletša lenyalo (2)

4.2 SETSOPOLWA SA H

- 4.2.1
- E utolla dimelo tša baanegwa
  - E tšweletša maikutlo a baanegwa
  - Mmadi o kwa ditaba ka baanegwa ka bobona (3)
- 4.2.2
- (a) Setongwane ke tatagoPulane/Pulane ke morwedi wa Setongwane
  - (b) Nkareng ke mmagoPulane/Pulane ke morwedi wa Nkareng (2)
- 4.2.3
- Setongwane o leka go huetša Nkareng gore ba se iše taba ya go katwa ga Pulane maphodiseng.
  - Nkareng o utulutše sephiri sa Setongwane sa go tšea pipamolomo ya go tswa go Phafana (2)
- 4.2.4
- Setongwane a ka swarwa ka ge a amogetše pipamolomo gore a se swariše Phafana
  - Lapa la bona (Setongwane le Nkareng) le ka thubega ka lebaka la go se tshepagale ga Setongwane (2)
- 4.2.5
- Pulane o katilwe ke Phafana
  - Setongwane o amogetše tšhelete ya pipamolomo go tšwa go Phafana ya go fediša molato
  - Pulane o boditše mmagwe gore tatagwe o tseba ka go katwa ga gagwe (3)
- 4.2.6
- Ee.
- Go šireletša morwedi wa gagwe
  - Ke mohlala go basadi ba bagwe gore ba eme kgahlanong le tlaišo ya bana le basadi (2)
- 4.2.7
- Motswadi o swanetše go tšea maikarabelo ka ngwana wa gagwe go swana le Nkareng
  - Tšhelete e ka rekiša bophelo bja motho (2)
- 4.2.8
- O ikana go šireletša morwedi wa gagwe. (1)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA B: 35

KAROLO YA C: KANEGELOKOPANA**POTŠIŠO YA 5: KHUPAMARAMA – Mamphoku Mamabolo****5.1 'BOGADI KE PETSE' – MS Madiba****SETSOPOLWA SA I**

- 5.1.1 Ke balekane. (1)
- 5.1.2 Ya ka gare.
• Mahlomola ga a tsebe gore a tshepe mang gare ga mosadi wa gagwe le mmagwe goba banababo (2)
- 5.1.3 Ka gae/lapeng labo Mahlomola. (1)
- 5.1.4 O na le maaka.
• O botša Mahlomola maaka gore Ntholeng o tsoga mosegare mola Ntholeng a tsoga mesong
• O botša Mahlomola maaka a gore Ntholeng o mo tima dijo le gore ga a hlwekiše ngwako (3)
- 5.1.5
• Go tšweletša dimelo tša baanegwa
• Go anega ditaba
• Go hlaloša ditiragalo
• Go tšweletša maikutlo
(TŠE THARO fela) (3)
- 5.1.6 Kgakanego.
• Mahlomola ga a tsebe gore a tshepe mang (2)
- 5.1.7
• O hlomola pelo gobane o nyaka go thekga mosadi wa gagwe kgahlanong le tlaišo ya ba gabo
• O hlomola pelo gobane o nyaka go laetša lerato go mmagwe le banababo (2)
- 5.1.8
• Motho a se kitimele go tšea sepheto
• Bogadi ga go na bjo bobose (Bogadi go gadikwa dithotse) (2)
- 5.1.9 Balekwa ba tla tšweletša dikgopolo tša go fapana. Mohlala:
Ee,
• Ntholeng ga a ipshine ka bogadi
• O nyaka go ipshina le monna wa gagwe lapeng la bona Aowa.
• Mosadi ke go kgotlelela tša bogadi
• Ntholeng ga a swanela go hlwa a botša monna wa gagwe ka dikgohlano tša basadi. (2)

5.2 'O MO TŠHABE PARAPARA' – M Mamabolo**SETSOPOLWA SA J**

- 5.2.1 (a) Sethekhu ke tatago Kgokološane
(b) Khazoro ke motswala wa Mampara. (2)
- 5.2.2 Ya sebjalebjae.
  - Sepetlele
  - Sethunya
  - Kgolego (4)
- 5.2.3 Sethekhu. (1)
- 5.2.4 Pebofatšo.
  - Fišafiša
  - Ba a hlokofafelwa (3)
- 5.2.5 Thulanontle.
  - Mokgalabje Setheku o kokota Mampara ka bokamorago bja sethunya. (2)
- 5.2.6 Manyami
Setheku o hlokofalelwa ke bana. (2)
- 5.2.7 O fegile babadi gobane:
  - Ga ba tsebe gore go diragetše eng ka morago ga go se direle mosadi wa gagwe setšhila
  - Ga ba tsebe gore Sethekhu o šetše a phela bjang ka morago ga go hlagelwa ke mahu a go se fele
  - Ga ba tsebe gore na Sethekhu o ile a kgopela tshwarelo go Mampara (3)

[35]**PALOMOKA YA KAROLO YA C: 35**

KAROLO YA D: THETO**DIRETO TŠA SESOTHO SA LEBOA – Prof. DM Kgobe****POTŠIŠO YA 6****6.1 'Motsemollakoma' – NS Puleng**

- 6.1.1 Ke thetotumišo ya sebjalebjaale.
 • Moreti o tumiša bose le botse bja Gauteng
 • Diteng tša sereto di tšweleditšwe ka mantšu a sebjalebjaale, mohlala: Taamane, gauta, boAusi, bjalo bjalo (2)
- 6.1.2 • Masogana a lebetše mo ba tšwago ka lebaka la boipshino
 • Batswadi ba emetše go romelwa dijo/tšhelete (E TEE fela) (1)
- 6.1.3 Bangwe ke ...
 Bangwe ke ...
 Bangwe ke ...
 • Ke poeletšothomi
 • Ke poeletšo ya sekafoko
 • Mohola wa yona ke go gatelela dikgopolo
 • Go tlemaganya dikarolometara
 • Go fa mošito (E TEE fela) (4)
- 6.1.4 • Boikgantšho bja makgarebe
 • Ke ba babotse
 • Ba laetša bogolo (TŠE PEDI fela) (2)
- 6.1.5 Wa boikgantšho
 • Ba apara diaparo tša maemo gore ba kgone go bonwa gabotse
 • Masogana a kgantšhetša makgarebe ditšhelete tša bona (3)
- 6.1.6 Dimpana ke marokoroko, malwetši ke malwetši
 Dimpana ke marokoroko/malwetši ke malwetši (2)
- 6.1.7 • Go tiisetša/gatelela kgopolo
 • Go tlaleletša kgopolo (2)
- 6.1.8 • Batho ge ba ile sekgoweng ba se lebale gore ba ile go selela bana
 • Bana bao ba sa fepšego gabotse ba ka fetelwa ke malwetši (2)

LE

6.2 'Matete a lefase' – NS Puleng

- 6.2.1 Morena mahlo a ka a mpontšha
Mabohlatse a atla tšago, Ramaru;
- Go laetša go re kgopolo ya mothalotheo wa ka godimo e fetela mothalotheong wa go latela (2)
- 6.2.2
- Ditematheto tše tharo
  - Methalotheo ye 36
  - Methalotheo ye mekopana le ye metelele (3)
- 6.2.3
- Re bjala swiswing/re buna pepeneneng re-
-ng
(E TEE fela) (2)
- 6.2.4
- Mothofatšo
  - Go nontšha le go tsefiša polelo (2)
- 6.2.5
- Mohlodi wa lefase ke Modimo
  - A buša a bopa motho go lona lefase (2)
- 6.2.6 Lethabo
- Modimo o hlotše dilo tša lefaseng ka bokgwari
  - Modimo o hlotše motho go hlokomela/laola diphedi tša lefase (3)
- 6.2.7
- Nyepo e dirišitšwe go laetša gore lerato la Modimo ga le hlalošege/Ke khupamarama
  - Baletše e dirišitšwe go laetša gore matšatši a bona a bophelo a ka fokotšwa/Palo ya matšatši a bona e tsebja ke Modimo
  - Hlabiša e dirišitšwe go laetša go thabiša/kgotsofatša (3)

[35]

PALOMOKA YA KAROLO YA D: 35
PALOMOKA YA TLHAHLOBO: 70